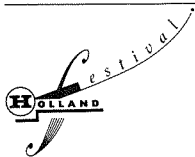

Koninklijk Concertgebouworkest

maandag 5 juni 1989 – 20.30 uur
Tweede concert
Concertgebouw – Amsterdam

PROGRAMMA

dirigent: Riccardo Chailly
soliste: Isabelle van Keulen, viool

Johan Wagenaar
1862-1941

Ouverture 'Cyrano de Bergerac', op. 23 (1905)

Sergej Prokofjew
1891-1953

Tweede concert in g kl.t., op. 63 (1935)
voor viool en orkest
Allegro moderato
Andante assai – Allegretto – Andante
assai
Allegro, ben marcato

PAUZE

Alfred Schnittke
1934

Concerto grosso nr 4/Symfonie nr 5 (1988)
Allegro
Allegretto
Lento – Allegro
Lento

Gecomponeerd t.g.v. het honderdjarig
bestaan van het Concertgebouworkest

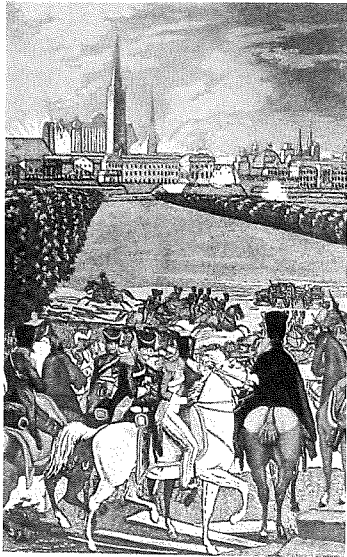
solì: Jaap van Zweden, viool
Jan Spronk, hobo
Jan Knijff, klavecimbel

pianokwartet:
Robert Waterman, viool
Gert Jan Leuwerink, altviool
Saskia Boon, violoncel
Ruud van den Brink, piano

Dit concert wordt rechtstreeks
uitgezonden door de NOS (radio)

Begin van de pauze ca 21.10 uur
einde van het concert ca 22.15 uur

Toelichting op pag. 33-34

Het beleg van Wenen, 1809

– met enige aarzeling weliswaar, maar onmiskenbaar. Het concert beleefde zijn eerste uitvoering vermoedelijk in Leipzig op 28 november 1811 en het publiek was dermate 'in eine Begeisterung versetzt', dat het maar amper genoeg had aan de normale mogelijkheden om zijn vreugde en erkentelijkheid tot uitdrukking te brengen, aldus een recensie. Het publiek brak in zijn enthousiasme de zaal haast af, zou men nu waarschijnlijk in de krant hebben kunnen lezen.

TRUUS DE LEUR

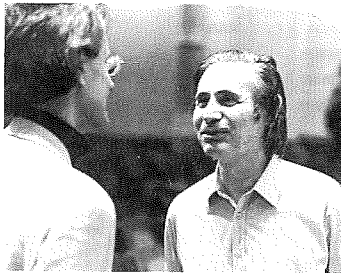
Schnittke Concerto grosso nr 4/ Symfonie nr 5

De in 1934 in Engels aan de Wolga geboren en in Moskou wonende Alfred Schnittke behoort tot de weinige moderne componisten die naam hebben gemaakt bij een breed publiek.

Voor een deel heeft Schnittke deze brede bekendheid te danken aan de befaamde violist Gidon Kremer, die een aantal van

Schnittkes composities in zijn repertoire heeft opgenomen. Voorts bezit zijn muziek zelf een bijzondere eigenschap die een brede waardering gemakkelijker heeft gemaakt. Schnittke combineert namelijk twintigste-eeuwse compositietechnieken, waar de gemiddelde concertbezoeker dikwijls nog vreemd tegenover staat, met alom bekende traditionele elementen. Hij heeft zijn werk daarom eens getypeerd als een eigentijds commentaar op de muziekgeschiedenis. Het gevolg van Schnittkes dualistische benadering is een groot en vaak verrassend verschil in stijlen in zijn composities.

Zijn nieuwste werk 'Vierde Concerto grosso – Vijfde symfonie' dat hij in opdracht van het Con-

Alfred Schnittke in gesprek met een der medewerkers bij de wereldpremière van Concerto grosso nr 4/Symfonie nr 5 in november 1988

certgebouworkest voor het honderdjarig bestaan heeft geschreven, bestaat uit vier delen.

Het eerste deel vertoont Concerto grosso-elementen. Het tweede deel is een 'Quasi scherzo' waarin driemaal een (mislukte) toenaderingspoging tot Mahler wordt ondernomen die ten slotte uitmondt in een origineel Scherzofragment van Mahler voor een pianokwartet uit 1876.

Het derde, meest symfonische deel, heeft een langzame inleiding, die zonder duidelijke overgang in een Allegro overgaat. Een korte Finale (Lento) besluit het werk.

5 juni (Holland Festival)
programma pag. 25

Riccardo Chailly, dirigent
Zie biografie op pag. 32

Isabelle van Keulen, viool

Isabelle van Keulen ontving op zesjarige leeftijd de eerste vioollessen en trad op haar tiende voor het eerst op als soliste met orkest. Tegelijkertijd met haar gymnasiumopleiding studeerde zij aan het Sweelinck Conservatorium bij Davina van Wely. Na het win-

Isabelle van Keulen

nen van verscheidene internationale concoursen, waaronder in 1984 het Eurovisie-concours Young musician of the year, volgden vele uitnodigingen voor optredens met prominente orkesten in binnen- en buitenland. Daarnaast geeft zij recitals. Zij volgde diverse meesterscursussen en kamermuziekcursussen en werkte in 1985 en 1986 op uitnodiging van Gidon Kremer mee aan het kamermuziekfestival in Lockenhaus. Thans studeert zij bij Sándor Végh aan het Mozarteum in Salzburg. Zij maakte diverse grammofoonopnamen. In maart 1988 trad zij voor het eerst op met het Concertgebouworkest, ditmaal maakt zij haar debuut in het Holland Festival.

Toelichtingen

Wagenaar Ouverture 'Cyrano de Bergerac'

Johan Wagenaar heeft aan zijn in 1905 gecomponeerde Ouverture *Cyrano de Bergerac*, die geïnspireerd is door de hoofdfiguur in Rostands heroïsche komedie, de volgende verklarende notities toegevoegd: 'De zeven karakteristieke thema's – heldenmoed, liefde, poëzie, blijmoedigheid, ridderlijkheid, humor en satire – dienen louter als aanduiding zonder meer en schijnen niet bedoeld als uitgebreide schilderijen. Overigens, men kent de geschiedenis van Cyrano, de in 1619 geboren Parijzenaar, die als soldenier deel uitmaakte van het Gasconse regiment van Carbon de Castel-Jaloux en een volgeling is geweest van onder anderen Descartes. Zijn fantasie en zijn groteske aanleg trokken Rostand aan: zijn verschijning, bijzonder opmerkelijk door zijn karakteristieke grote neus, wekte reeds aanstonds de lachlust zijner omstanders. Zijn heroïsche vitaliteit leek onsterfelijk en was voor de dichter een even aantrekkelijke als onuitputtelijke bron van inge-

ving. Cyrano, de romantische fantast, blakend van liefde voor zijn nicht Roxane, treedt nochtans op als pleitbezorger voor de slappe Christian, de door Roxane aanbeden minnaar. Cyrano inspireert Christians liefdesverklaringen. Cyrano schrijft Christians liefdesbrieven, Cyrano troost Christian na diens verwonding met Roxanes liefde. En in zelfopoffering ziet Cyrano na veertien jaar af van enige liefdesbekenntenis, ten einde Roxanes vredesstemming niet te verstoren. Cyrano is de personificatie van de altruïstische idee en Edmond Rostand tekende haar met ongeëvenaarde dichterlijkheid als kostbaar document voor het nageslacht.'

Prokofjew Tweede vioolconcert

Als een kunstenaar zich nooit onbegrepen voelde, maakte hij geen enkel kunstwerk. Eens en voor al had Prokofjews muziek een etiket opgeplakt gekregen: strak van ritme en veelal ironisch of zelfs sarcastisch. En dat terwijl vrijwel gelijk met zijn Klassieke symfonie zijn Eerste vioolconcert ontstond, vol met lyrische invallen. Van bijna twintig jaar later dateert zijn Tweede vioolconcert, virtuozer maar ook lyrisch.

Zonder enige ondersteuning zet de solist in met het hoofdthema in g mineur, de c verhoogd tot cis. Dit thema, dat prachtig uitkomt in de lage strijkers, leent zich uitstekend voor een canonische behandeling. Het heet met evenveel recht hoofdthema, als het tweede thema zangthema heet. De solist maakt sprankelende begeleidingsfiguren terwijl de kern van beide thema's elders in het orkest wordt gehoord – wat een mooie dingen gebeuren er bij de blazers en hoog in de strijkers –, dan weer trekt de solist zelf de contouren van de muzikale lijn. Het *pièce de résistance* is het

Sergej Prokofjew

tweede deel, dat ongeveer net zo lang duurt als het eerste. De pizzicato-begeleiding van de strijkers krijgt een aparte klank doordat de klarinetten staccato meespelen. De solist zingt zijn heerlijke melodie vrijuit in de hoogte; een fraaie tegenstem voegt zich hierbij. De vorm is driedelig: na een middengedeelte, Allegretto, komt het Andante assai terug in een rijkere orkestratie.

Een virtuoos rondo-thema opent de vrij korte finale. De lyriek, zo overvloedig aanwezig in het voorgaande, verdwijnt naar de achtergrond. Met het geklepper van castagnetten is de ironie weer present voor even, te kort om een stempel op het hele werk te drukken. Wat een overrompelende, heerlijke muziek!

ALEXANDER JANSEN

Schnittke
**Concerto grosso nr 4/
Symfonie nr 5**
Zie toelichting op pag. 33

Guus Hermus als Cyrano, 1963

